

Güneydoğu Asya'nın Potansiyel Çatışma Kaynağı Olarak Güney Çin Denizi*

Cem YILMAZ**

Öz: Uluslararası ilişkilerin ağırlık merkezinde Atlantik'in iki yakasından Asya'ya doğru bir kayma yaşandığı yoğunlukla dile getirilen bir husustur. İktisadi düzlemdeki gelişmelerin neden olduğu bu sürecin siyasi ve stratejik düzleme sirayet etmediğini düşünmek mümkün gözükmemektedir. Bu kapsamda, Güneydoğu Asya'da potansiyel anlaşmazlık ve çatışma konularının, bölgesel etkilerinin yanı sıra küresel yansımalarının olabileceği değerlendirilmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ile Tayvan ve Japonya arasındaki siyasi sorunlar, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin (Kuzey Kore) nükleer programı, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) müttefikleri ile birlikte ÇHC'yi çevrelemesi gibi önde gelen potansiyel çatışma konularının yanında, Güney Çin Denizi'nde, bölgenin aktörlerinin önemli bir bölümünün dahil olduğu deniz hukukuna ilişkin anlaşmazlık ve çatışmaların da önemi yadsınamaz. Bu anlaşmazlık ve çatışmaların ölçeğinin yükselmesi durumunda, iktisadi düzlem başta olmak üzere siyasi ve askeri düzlemde de küresel etkilerin ortaya çıkacağı değerlendirilmektedir. Dünya ticaret hacminin önemli bir kısmının akışının sağlandığı, zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarına sahip olduğu öngörülen, balıkçılık olanaklarını ve biyolojik çeşitliliği bünyesinde barındıran Güney Çin Denizi, yüzlerce ada, adacık ve kayayı içermektedir. Kuzeyinde ÇHC'nin ve Tayvan'ın, doğusunda Filipinler'in, batısında Vietnam'ın, güneyinde Malezya ve Brunei Sultanlığı'nın (Brunei) doğrudan anlaşmazlığa taraf olduğu görülmektedir. Deniz hukukuna ilişkin anlaşmazlıklar ile kastedilen bölgede yer alan adaların egemenliği, Münhasır Ekonomik Bölgelerin (MEB) tayini ile serbest seyrüsefer, yapay ada inşası ve adalar üzerinde askeri üs inşa edilmesidir. Çalışma kapsamında bu sorunlar, ÇHC'nin yükselişi ve iddialı dış politikası ile ABD'nin bölgesel müttefikleri ile çevreleme politikası bağlamında ele alınmış, sorunların küresel ve bölgesel etkileri vurgulanmıştır. Temel iddiamız, Pekin'in dış politika yaklaşımı kapsamında, Güney Çin Denizi'ne yönelik iddialarını yumuşatmasının zor gözüktüğü yönündedir. Pekin'in karşısında yer alan bölgesel aktörler ise ABD'nin siyasi ve

* Bu çalışma, 12-14 Aralık 2019 tarihlerinde Ardahan Üniversitesi'nde düzenlenen "Dünya Politikasında Asya" konulu II. Uluslararası İlişkiler Sempozyumunda sunulan bildirinin makale olarak yeniden düzenlenmiş halidir.

** Dr., Bağımsız araştırmacı, cemmyil@gmail.com

Gönderim Tarihi: 23 Nisan 2020, Kabul Tarihi: 23 Mayıs 2020

askeri desteğine ihtiyaç duymaktadır. ABD dış politikasında Asya'nın artan ağırlığı ile birlikte değerlendirildiğinde sorunun, askerleşmeyi artıran bir kaynak ve ABD-ÇHC rekabetinin çatışmaya dönük sahası olduğu savunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Güney Çin Denizi, Yükselen Çin, Dokuz kesik çizgi, Münhasır Ekonomik Bölge, Serbest seyrüsefer, Yapay ada inşası

South China Sea as A Source of Potential Conflict in South East Asia

Abstract: The gravitational center in international relations has recently shifted from the Atlantic to Asia. Generally observed as an outcome of economic developments, the process marked a wide array of political and strategical implications through which it is possible to predict sources of potential conflict in the context of Asia will result in new global and regional conditions. Major political issues that the People's Republic of China (PRC) has with Taiwan and Japan, the nuclear program ongoing in the Democratic People's Republic of Korea's (North Korea), and the PRC being contained by the regional allies of the United States of America, will likely precipitate conflicts in the region. But besides these issues is the significance of another series of conflict regarding the maritime law of South China Sea, a law that involves all key regional actors. In a broader view of conflicts, global effects will arguably flourish in politico-military spheres alongside economic ones. In detail, South China Sea delivers a significant volume of oil, natural gas, and other items of world trade. It also contains rich fishing facilities, biohabitats, and hundreds of islands, islets and rocks, located as an area of conflict between PRC and Taiwan on the north, Philippines on the east, Vietnam on the west, and Malaysia and Brunei Darussalam on the south. The current disputes relating to the maritime law focus on the sovereignty of islands and the determination of exclusive economic zones along with freedom of navigation and construction of artificial islands and military bases on the islands in the area. In reality, these disputes are raised and handled in the context of PRC's rise and its assertive foreign policy as well as the containment policy implemented by USA with regional allies. This article elaborates on the global and local aspects of these disputes, and makes the argument that in the context of Chinese foreign policy, PRC will remain to be unwilling to modulate its position in the South China Sea in part because regional rivals are less than able to compete with it in absence of American politico-military support. When combined with the growing

importance of Asia in US affairs, it is our contention that this looming conflict will lead to the rise of militarization as an impending source of conflict in the larger US-PRC competition.

Key words: South China Sea, Rising China, Nine-dash lines, Exclusive Economic Zone, free navigation, artificial islands

Giriş

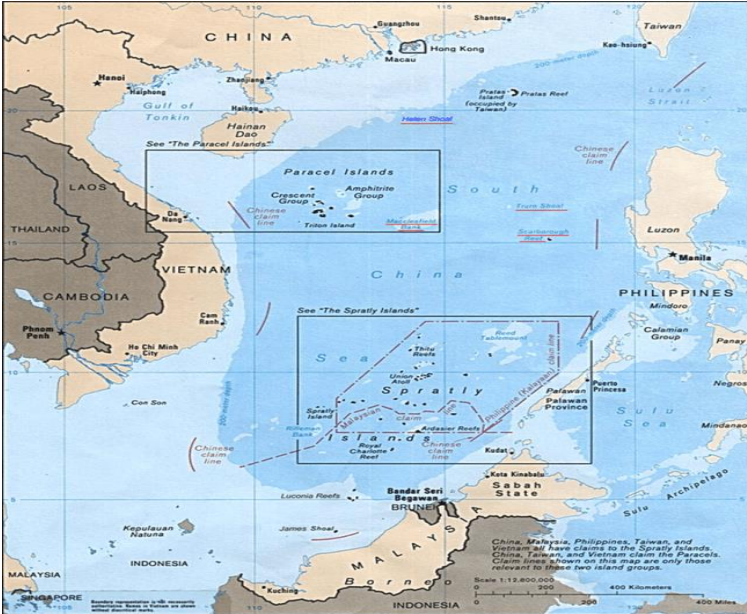
Uluslararası İlişkiler disiplinin düzene ilişkin kuramsal tartışmalarında, 2. Dünya Savaşı'nın sonlanmasıyla birlikte "Liberal Uluslararası Düzen"'in (LUD) başat hale geldiği kabul edilmektedir. Liberal demokrasi ile birlikte tam serbest piyasanın temel ilkeler olarak kabul edildiği, Batılı aktörlerin seçkin kabul edildiği ve ABD'nin lideri olduğu bir yapının hüküm sürdüğüne yönelik yaklaşım işbu disiplinde önemli bir yer tutmuştur.

İkinci binyılın başında ise yeni güç merkezlerinin oluştuğu ve kendilerine sistemde yer edinmeye başladığına tanık olunmuştur. Kültürel, siyasi ve ekonomik anlamda LUD bünyesindeki aktörlerden farklılık gösteren bu aktörler, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, ÇHC, Güney Afrika Cumhuriyeti) ve MIST (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye) gibi adlandırmalar altında kategorize edilmeye başlamıştır. Bu aktörlerin bir kısmı LUD'un kabul ettiği temel ilkeleri benimsemeyen de küresel ekonomi politikte kendilerini hissettirmeyi başarmıştır. Bu aktörler, bölgesellik bağlamında kategorize edildiğinde Doğu Asya, iktisadi atılımın sonucu olarak ön plana çıkmaktadır. Doğu Asyalı aktörlerin yükselişi, ticaret ve finans boyutları ile olduğu gibi uluslararası politika ile bölgesel ve küresel güvenlik konularında da bölgenin önemini artırmıştır. Bu bakımdan, Doğu Asyalı yeni güç merkezlerinin ortaya çıkışının siyasi ve stratejik boyutlarının olduğunu, bu boyutların etkisini göstermeye başladığını ve yakın gelecekte etkisini artıracaklarını iddia etmek mümkün gözükmektedir.

Doğu Asya'nın bölgesel sorun ve çatışmalarının yerel ve küresel düzeyde önem arz edeceği de belirtilmelidir. Tayvan sorunu, ÇHC ve Japonya arasındaki tarihsel temelli sorunlar, Kuzey Kore'nin nükleer programı bölgenin önde gelen güvenlik sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sayılan bu sorunların yanında Güney Çin Denizi'nde (GÇD) ÇHC, Filipinler, Vietnam, Tayvan, Malezya ve Bruney'in dahil olduğu ve egemenlik hakları

ile doğal kaynakların kullanımına yönelik örtüşen iddialar ve anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Tüm aktörler ÇHC ile anlaşmazlık içinde iken, ÇHC dışındaki aktörlerin bir kısmı da kendi aralarında anlaşmazlık yaşamaktadır. Bu anlaşmazlıkların günümüze dek düşük dozlu çatışmalara yol açtığı gözlenmiş ve anlaşmazlıkların halen devam ettiği göz önüne alındığında daha yüksek dozlu çatışmalara yol açabileceği konusunda endişe duyulmaya başlanmıştır. GÇD kaynaklı sorunların karmaşıklığı ve çok yönlülüğü, konunun ampirik veriler, uluslararası hukuk ile bölgesel ve küresel siyaset bakımından irdelenmesini gerekli hale getirmiştir. Ortaya konulan veriler ve yapılan değerlendirme sonucunda, ÇHC'nin Xi Jinping yönetimi ile birlikte iddialı ve baskın bir dış politika yürütmesi nedeniyle GÇD'de geri adım atmasının olası görülmediği ve kontrollü gerginliğe başvurmaktan çekinmeyeceği savunulmaktadır. Pekin'in kararlı duruşunda, bölgesel rakiplerinin kendisiyle karşılaştırıldığında, askeri kapasite sorunu yaşamamasının ve ABD'nin bölgeye yönelik uzun vadeli bir stratejiden yoksun olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Harita -1 Güney Çin Denizi

Kaynak: http://web.mit.edu/cascon/cases/case_spi.html

Temel Veriler ve Sorunun Özü

Güney Çin Denizi, dünyanın en dinamik ekonomilerine sahip ülkelerinin kıyılarını içeren yaklaşık 3,5 milyon km²'lik bir sahadır (*Harita-1*). Enerji ihtiyaçlarını yaklaşık %80 oranında ithalat yoluyla karşılayan ÇHC ve Japonya'nın enerji ithalatı dahil olmak üzere, dünya deniz ticaretinin 1/3'ü bu sulardan gerçekleşmektedir (Review of Maritime Transport, 2016: 12). Deniz yatağının altında 50 milyar ton ham petrolün ve 20 trilyon metre küp doğalgazın bulunduğu öngörülmektedir (Pich, 2015: 2). Bu temel verilerin yanında bölgenin yüzlerce ada, adacık ve kayalığı içeren önemli bir biyolojik çeşitlilik alanı olduğu ve zengin balıkçılık imkanlarını sunduğu hatırlatılmalıdır. Sıralanan bu veriler, adı zikredilen aktörlerin iştahını kabartmakla birlikte, GÇD'nin önemini artıran siyasi ve stratejik etkenlerin varlığı da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Güney Çin Denizi'nde başlıca iki takımada bulunmaktadır. En yakın noktaları itibariyle, ÇHC anakarasına 250 mil, ÇHC'nin egemenliğindeki Hainan adasına 160 mil, Vietnam kıyılarına ise 150 mil uzaklıkta olan yaklaşık 130 ada ve resiften oluşan Paracel adaları ve ÇHC kıyılarına 600 mil, Filipinler kıyılarına ise 50 mil uzaklıkta yer alan Spratly adaları üzerinde aktörlerin kesişen iddiaları bulunmaktadır. Paracel adaları üzerinde ÇHC, Tayvan¹ ve Vietnam; Spratly adaları üzerinde ise ÇHC, Tayvan, Vietnam, Filipinler, Malezya ve Bruney hak iddia etmektedir. ÇHC ve Vietnam Spratly'nin tümü üzerinde egemenlik iddia etmekteyken, Filipinler sadece Kalayaan takımadaları, Scarborough resifi gibi sınırlı bir bölümde egemenlik aramaktadır. Tayvan'ın Spratly bölgesinde Itu Aba (Taiping) adasını kontrol ettiği görülmekte ve bu adaya ilişkin MEB iddiası bulunmaktadır. Malezya, Spratly'nin güneyinde hak iddia ederken, Bruney sadece Louisa Mercanını talep etmektedir (O'Rourke, 2020: 7).

¹ Tayvan'ın iddia sahibi aktörler arasında yer almasına rağmen, diplomatik izolasyonu nedeniyle uluslararası hukuk açısından elinin zayıf olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Diğer aktörlerle resmi diplomatik ilişkiye sahip olmayan Tayvan'ın Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine de (BMDHS) taraf olma imkanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Tayvan'ın BMDHS'ne uyma eğiliminde olduğu kaydedilmektedir (Sehnalkova, 2014: 64). Diğer taraftan, Tayvan'ın GÇD'ye yönelik iddialarının ÇHC ile özdeşliğine işaret edilmektedir. Buradaki temel ayrışma, hem Pekin'in hem Taipei'nin "Çin'in kendisi tarafından temsil edildiğini iddia etmesinde yatmaktadır (Sehnalkova, 2014: 65).

Egemenliğe ve denizin ekonomik kaynaklarını kullanma talebine ilişkin olarak yukarıda sıralanan kesişen iddiaların sıcak çatışma yarattığına şahit olunmuştur. 1974 yılında yaşanan Vietnam-ÇHC deniz savaşı günümüze dek GÇD'nin en önemli silahlı çatışması olmuştur. 1974 öncesi Paracel adalarının bir bölümünü Vietnam, bir bölümünü ÇHC kontrol etmiş ve her iki aktör de bu adaların tamamı üzerinde hak iddia etmiştir. Ocak 1974'te Güney Vietnam Deniz Kuvvetleri ile ÇHC Deniz Kuvvetleri (PLAN) arasında sıcak çatışma çıkmış; ÇHC Deniz Kuvvetleri, Vietnam tarafından kontrol edilen bölge adalarında kısa sürede hakimiyet kurmuştur. 4 Vietnam savaş gemisinden mayın tarayıcı görevi yürüten biri batmış, diğerleri ağır hasarlı olarak geri çekilmek durumunda kalmıştır. Sonuç olarak ÇHC, Paracel adalarındaki hâkimiyetini artırmıştır (Hung, 1979: 1047).²

ÇHC Deniz Kuvvetleri'nin Mischief Resifi'ni işgali bir diğer çatışma örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. 1994 sonrası dönem, ÇHC'nin iktisadi ve askeri kapasite olarak kendisini somut olarak kanıtlamaya başladığı dönem olarak görülmektedir. Gücü, jeopolitik hedeflere ulaşma adına kullanma iradesinin yerleşmeye başladığı gözlenmiştir. Ocak 1995'te bir Filipinli balıkçı teknesi, Spratly bölgesinde yer alan ve Filipinler kıyısına 180 mil uzaklıkta olan ve dolayısıyla MEB içinde olan Mischief Resifi civarında kendisinin ve teknisinin bir hafta süreyle alıkonulduğunu Filipinli makamlara bildirmiştir. Bunun üzerine, Filipinler'e ait bir savaş gemisi bölgeye gönderilmiş ve ÇHC'nin uluslararası hukuka aykırı şekilde resifi işgal ettiği belirlenerek, bir deklarasyonla Pekin protesto edilmiştir (Zha-Valencia, 2001: 91).

ÇHC'nin işgali, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) üyelerini teyakkuza geçirmiştir. Bölgede, Vietnam'dan sonra ilk defa bir diğer iddia sahibi hilafına statüko bozulmuştur. Pekin, Mischief Resifi'ndeki faaliyetlerinin askeri amaçlarla olduğu iddiasını reddetmiş, balıkçıları için korunaklı saha inşa ettiğini iddia etmiştir. Takip eden dönemde ise Filipinler Deniz Kuvvetleri, ÇHC balıkçı teknelerini engellemeye başlamıştır (Zha-Valencia, 2001, 97). Bununla birlikte, bu oldu bitti (*fait accompli*) karşısında somut bir karşılık verebildiğini söylemek mümkün değildir.

² 1975'e kadar Paracel adaları Güney Vietnam, yani Saigon hükümeti tarafından iddia edilmiştir. Bu dönemde Kuzey Vietnam, yani Hanoi hükümeti mesele ile ilgilenmemiştir. Ancak, birleşmeden sonra, kısa vadede meselenin üstlenilmesi ile ilgili olarak bir gelişme olmasa da günümüzde Vietnam, kaybedilen savaş için anma etkinlikleri düzenlemektedir (Pham, 2014).

Bu verileri bir de “Yükselen Çin” ve “Çin Rüyası” söylemleri etrafında değerlendirmek gerekmektedir. Yükselen Çin, 1980’lerden itibaren ÇHC’nin geçirdiği sistematik dönüşümü ve iktisadi atılımı ifade etmektedir. 2010 yılından itibaren dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelen ÇHC, halen en büyük ekonomi olan ABD’yi tahtından etme potansiyeline sahiptir. Yükselen Çin’in iktisadi anlamda artan hacimde hammaddeye ihtiyaç duyduğu, bunların başında petrol ve doğalgaz gibi hammaddelerin olduğu not edilmelidir. Ekonomik alandaki atılımını askeri alana taşıma niyetinin ise “Barışçıl Yükseliş” retoriği altında yürütüldüğü görülmektedir. ÇHC, kalkınma sürecinin dünya barışına katkı yapacağını ve askeri büyümesinin savunma amaçlı olduğunu vurgulamakla birlikte, bölgesel aktörler ve ABD aynı fikri taşımamaktadır. Bölgesel aktörler, ÇHC’nin yükselişi karşısında güvensizlik hissine kapılmakta, ABD ise hegemonik konumuna karşı bir meydan okuma olabileceğini değerlendirmektedir (Renic, 2012: 4). Çin rüyası ise genel anlamda gücün yükseltilmesine dayalı yeni bir ideal ortamı resmetmektedir. Ekim 2012’de Komünist Parti Genel Sekreteri, Mart 2013’de ise devlet başkanı olan Xi Jinping tarafından geliştirilen bu söylemin içeriğinde, milliyetçiliğin reform ve yenilikle bütünleştirilmesinin öngörüldüğü gözlenmektedir. Jinping ile birlikte daha baskın bir dış politika yürütüldüğü gözlenmektedir. Bu kapsamda, Mischief Resifi dahil olmak üzere, 2013 yılından bu yana adalar üzerinde askeri üs kurulduğu, üs kurulmasına imkân olmayan resif ve kayalıkların yapay ada haline getirilerek aynı işleme tabi tutulduğu görülmektedir. Spratly bölgesinde 13 km²’lik yapay ada inşa edildiği kaydedilmektedir (Almond, 2018). Bu bağlamda, Pekin’in bölgede kararlı ve sert bir dış politika yürüttüğü yorumlarına yoğunlukla rastlanmaktadır. ÇHC Deniz Kuvvetleri’nin devriyelerinin sıklaştırıldığı, hatta balıkçı teknesi görünümünde askeri faaliyette bulunduğu bilinmektedir. Diğer taraftan, uluslararası petrol şirketlerine kendi bilgisi dışında, bölgede faaliyet göstermemesi yönünde baskı yaptığı,³ diğer devletlerin balıkçılık yapmasına engel olduğu, Paracel ve Spratly bölgesinde idari birimler kurduğu görülmektedir (Schofield-Storey,

³ Bununla birlikte ÇHC, Vietnam MEB’i içinde kalan Vanguard bölgesinde kıyı emniyeti gemileri eşliğinde petrol sondajı yapmaktadır. Vietnam da bu bölgeye yakın, kendi belirlediği sektörlerde (06-01) sondaj faaliyeti yürüterek ÇHC’ye karşı koymaya çalışmaktadır (The Phuon, 2019: 19).

2009: 1). Paracel bölgesinde yer alan Woody Island (Yongxing) bünyesinde 2012'de kurulan Sansha şehri bunlardan biridir.

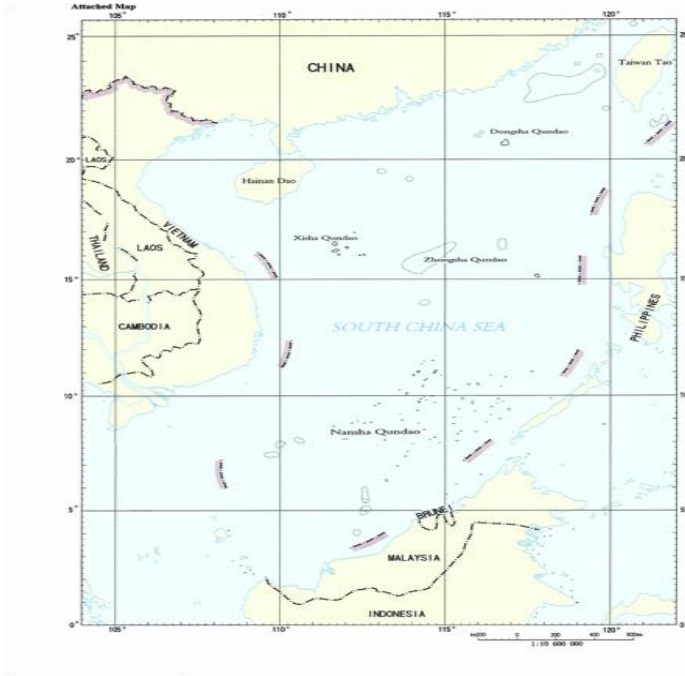
Yükselen Çin'i ve Çin rüyasını kendine tehdit olarak tanımlayan ABD, Japonya, Güney Kore, Filipinler, Avustralya gibi bölgesel müttefikleri ile birlikte, aktörü çevreleme politikası yürütmektedir. Bu politikanın temel uygulama alanlarından biri ise Güney Çin Denizi'dir. Realist kuramın ve Soğuk Savaş döneminin temel kavramlarından biri olan ve günümüzde de ABD merkezli düşünce kuruluşlarınca ABD'nin Çin ve Rusya gibi aktörlere yönelik politikasını izah etmek için kullanılan çevreleme politikasının temel saikleri arasında Yükselen Çin'e karşı koyma ve hegemonya mücadelesi sürdürme, GÇD'de dünya ticaretinin sorunsuz bir şekilde akışının devam ettirilmesi ve uluslararası sularda serbest seyri için yapılabilmesi sayılabilir. Bu nedenle, Obama yönetimi ile birlikte ABD dış politikasının odağında yer alan Ortadoğu'nun, ağırlığını Asya'ya bırakması gerektiğine dair bir bakış açısı inşa edilmeye başlamıştır (Manyin vd, 2012: 7). Bu bakış açısı kapsamında, ÇHC'nin yükselişinin bölgesel ve küresel etkilerinin olacağı ve ABD'nin de bu etkilerden payını alacağı yönünde bir bilincin varlığından söz edilebilir. Bu bilinç ile birlikte, bir karşı koyma stratejisi olarak Asya'ya Pivot Stratejisi (*Pivot to Asia*) politikası ortaya konmuştur. Pivot Stratejisi, Trans-Pasifik Ortaklığı mekanizması ile Asya'da ABD'nin gücünü hissettirmeyi ve bölgeye liderlik etmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda, müttefikler ile ve münferit askeri tatbikatların dozu yükseltilmiş, müttefiklere verilen diplomatik ve askeri destek artırılmıştır (Manyin, 2012: 12).

Uluslararası Hukuk Bağlamında Güney Çin Denizi Sorunu

1948'de Milliyetçi Çin yönetimi tarafından on bir kesik çizgi ilan edilmiş, 1958'de ise Çin Halk Cumhuriyeti Hükümetinin Karasuları Hakkında Deklarasyon ile dokuz kesik çizgiye (*nine-dash lines*) (*Harita-2*) düşürülmüştür (Korkut ve Kang, 2017: 442). 1992'de çıkarılan Karasuları ile Bitişik Bölge Hakkında Kanun ise aktörün GÇD dahil olmak üzere deniz hukukuna ilişkin resmi tutumunu yansıtan bir belge olarak karşımıza çıkmaktadır (ÇHC Kanunu, 1992). Dokuz kesik çizgi ile aktörün, tarihsel haklar olarak ifade ettiği haklara dayanmak suretiyle, Denizin %90'ına denk gelen kısımda, sadece MEB değil, egemenlik iddia ettiği görülmektedir. Kesik çizgilerin konumlandırılmasının ardında yatan düşünceye ilişkin, Spratly ve Paracel adaları ile diğer kıyıdaş

devletler arasındaki mesafenin orta hattı olduğuna yönelik yorumlara rastlanmaktadır (Schofield-Storey, 2009: 21). Çizgilerin bir bütün halinde değil de kesik halde beyan edilmesinin belirsizlik yarattığı ve yukarıda belirtilen belgelerde aktörün bahsettiği tarihsel hakların kaynağının ise net olmadığı da dile getirilen hususlardır. Blackmore ve Morton, bir kısım Çinli yetkililerin dahi dokuz kesik çizgi ile Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinden (BMDHS, *United Nations Convention on the Law of Seas*) kaynaklanan sorumlulukların birbiriyle çeliştiğinin bilincinde olduğunun altını çizmiştir (Blackmore-Morton, 2002).

Harita -2 Dokuz kesik çizgi (Korkut-Kang, 2017; 428)

1982'de deniz hukukuna ilişkin olarak, Deniz Hukukuna İlişkin Cenevre Konvansiyonu'nun (1958) yerine geçen BMDHS kabul edilmiştir. ÇHC, Filipinler, Vietnam, Bruney ve Malezya bu Sözleşmeye taraf olmuştur. Deniz alanlarının siyasi, ekonomik ve askeri kullanımına ilişkin düzenlemeleri içeren sözleşme ile egemenlik alanını düzenleyen karasuları, ekonomik kaynakların kullanım hakkını düzenleyen MEB, anakaranın deniz altındaki

doğal uzantısını ifade eden kıta sahanlığı gibi kavramlar düzenlenmiştir (BMDHS, 1982).

Bir devletin karasularının kıyıdan itibaren 12 deniz milini geçmeyecek şekilde düzenlenmesi gerektiği hükme bağlanmakla birlikte karşılıklı kıyıları bu mesafeye engel olan devletler için - aksine karşılıklı bir anlaşma mevcut değilse- orta hat ilkesinin geçerli olacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte adaların da karasuları bulunmaktadır, ancak üzerinde insan yaşamına ve iktisadi hayatın sürmesine engel bir durumun olmadığı kara parçaları ada kapsamında kabul edilmektedir. Kıta sahanlığı ise BMDHS ile kıyı devletinin topraklarının denizin altında devam eden doğal uzantısı olarak tanımlanmıştır. 200 deniz miline kadar uzanabileceği, her halde 350 deniz milini aşamayacağı belirtilmiştir. (Madde 76). MEB ise karasularının bittiği noktadan başlayarak 200 deniz mili mesafeye kadar uzanan kısım olarak tanımlanmıştır (Madde 55-57). Sıkışık bölgeler için -karasularında olduğu gibi aksine karşılıklı bir anlaşma yoksa- MEB için de orta hat ilkesi geçerlidir ve adaların da MEB'i bulunmaktadır. Bununla birlikte, insan yaşamı ve iktisadi hayat şartları adalar için de geçerlidir (Madde 121). Ancak BMDHS, yapay adalarla ilgili özel bir düzenleme yaparak bunların MEB'i ve kıta sahanlığının bulunmadığını açıkça hüküm altına almıştır (Madde 60). MEB içinde hak sahibi devlet, canlı ve cansız ekonomik kaynakları keşfetmek ve onlardan yararlanmak hakkına sahiptir ki bu noktada kıta sahanlığı ile ayrılmaktadır. Kıta sahanlığı içinde kıyı devletinin canlı kaynaklar üzerinde bir hakkı söz konusu değildir. Bir diğer fark ise kıta sahanlığının kıyı devleti için doğal bir hak olarak var olmasıdır. MEB için ise ilan etme şartı aranmaktadır (Madde 77). BMDHS, MEB içerisinde kıyı devletine yapay ada inşa etme hakkı da tanımaktadır. İnşa edilen adalarda egemenlik haklarını kullanabileceğini düzenlenmiştir (Madde 60).

2002 yılında, ÇHC ve ASEAN arasında "Güney Çin Denizinde Tarafların Sorumluluklarına İlişkin Deklarasyon" imzalanmıştır (Deklarasyon, 2002). Belge, özü itibariyle anlaşmazlıkların BMDHS çerçevesinde dostane şekilde çözümünü düzenlemekle birlikte bağlayıcılığı olmaması nedeniyle etkili olmamıştır. Ayrıca, ASEAN'ın da -üyeler arasındaki görüş farklılıkları nedeniyle- sorunun çözümünde etkili olduğunu iddia etmek zor görünmektedir (Schofield-Storey, 2009: 4).

ÇHC'nin başlangıç aşamasındaki resmi pozisyonunun anlaşmazlıkları ikili temas ve görüşmelerle çözüme ulaştırmak olduğu belirtilmektedir. Anlaşmazlıkları çok taraflı hale getirmenin çözümü zorlaştırdığını savunmuştur (Chakraborti, 2012: 293). Filipinler'in BMDHS çerçevesinde açtığı Güney Çin Denizi Tahkim Davasına katılmaması bu tutumun bir sonucudur. Davaya katılmamakla birlikte, Filipinler'in iddialarına karşı iddialarını ve savunmasını resmi deklarasyonla duyurmuş (Position Paper, 2014), Mahkeme de bu deklarasyonu savunma olarak kabul etmiştir (PCA Case 2013/19: 2016).

Filipinler, 2013 yılında, Uluslararası Daimî Tahkim Mahkemesinde (*Permanent Court of Arbitration, 2013/19*), Güney Çin Denizi'nde BMDHS ile düzenlenen haklarını kullanmadığı gerekçesiyle yargılama talep etmiştir. ÇHC'nin balıkçılık, petrol arama, seyrüsefer ve yapay ada inşası faaliyetlerinin Sözleşmeye aykırı olduğunu; "dokuz kesik çizgi" kapsamındaki uygulamalarının kendi egemenlik alanına ve MEB'ine tecavüz olduğunu iddia etmiştir. Mahkemeden, öne sürdüğü 15 alt başlık hakkında karar vermesini talep etmiş olup, bunlardan önde gelen beşine yer verilmiştir. İlk alt başlık, ÇHC'nin Güney Çin Denizi'nde deniz hukukundan kaynaklanan haklarının tıpkı kendisi için olduğu gibi, BMDHS ile düzenlenen hakların ötesine geçemeyeceğinin ilan edilmesi talebidir. İkinci alt başlık kapsamında Filipinler, dokuz kesik çizginin hukuksuz olduğuna ve ÇHC'nin BMDHS hükümlerine göre hareket etmesi gerektiğine yönelik karar alınmasını talep etmiştir. *Mischief Resifi* ve *Second Thomas Shoal*'un Filipinler MEB sınırına dahil edildiğinin teyidi, talep edilen bir diğer alt başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. ÇHC, hukuka aykırı olarak Filipinler'in MEB'i içinde yer alan canlı cansız ekonomik kaynaklardan yararlanma hakkını gasp etmiş ve hukuka aykırı olarak bölgede yapay ada inşa etmektedir (PCA Case 2013/19: 2016).

Pekin'e göre, Filipinler'in başvurusu, usul yönünden kabul edilebilir değildir. Zira Sözleşme, anlaşmazlıkların karşılıklı çözümünü öngörmektedir. Bununla birlikte, Filipinler'in başvurusu egemenlik haklarının tayini ile ilintilidir. Kıta sahanlığı ile MEB gibi deniz hukukuna ilişkin anlaşmazlıkların çözümü, öncelikle egemenlik sorununun çözümünü gerektirir (Position Paper, 2014: 1). Filipinler, sorunun egemenlik boyutu olduğunu

kabul etmiş, ama bunun, Mahkemenin karar vermesine engel olmadığını öne sürmüştür. Egemenlik konusunun, asıl sorunun bir katmanı veya bölümü olarak ele alınmasını, bir başka ifade ile asıl sorunun çözümüne yönelik ara çözüm olarak kabul edilmesini talep etmiştir.

Mahkeme, Haziran 2016'da verdiği kararında (*South China Sea Arbitration, The Hague*), Filipinler'in iddia ve taleplerini haklı bulmuştur. ÇHC'nin dokuz kesik çizgi uygulamasını ve yapay ada inşası faaliyetlerini uluslararası hukuka aykırı bulmuştur. Karara göre, dokuz kesik çizgi ile tarihsel haklara atfı yapılması ve egemenlik iddiasında bulunulması mümkün değildir. Mahkemeye göre ÇHC, dokuz kesik çizgi içinde tarih boyunca egemen olmamış, sadece açık denizlerdeki serbest seyrufer haklarını kullanmıştır (PCA Case 2013/19: 2016).

Pekin, kararın kabul edilemez olduğunu beyan ederken (Salidjanova, 2016: 1), Filipinler'de Mahkeme kararının verildiği ay içerisinde (Haziran 2016) hükümet değişmiş ve Duterte yönetimi göreve başlamıştır. Duterte yönetimi, -Asyacı yaklaşımı çerçevesinde (*pro-Asian approach*) - dış politikada selefinden farklı bir yol çizerek ABD ile mesafeli, ÇHC başta olmak üzere bölgesel aktörlerle ise yakın bir ilişki izlemeye yönelmiştir. Bu kapsamda, Pekin'le ilişkileri yumuşatmak adına, Mahkeme kararının ikili ilişkilerde gerginlik yaratmasını önlemeyi tercih etmiş ve kararın Filipinler'e yönelik olumlu etkilerinden yararlanma yoluna gitmemiştir (Kreuzer, 2018: 2).

Mahkeme kararının muhtemel sonucu olarak değerlendirilen bir diğer konu ise 2017'de gerçekleştirilen ÇHC-ABD Diyalogu toplantısında ÇHC Dışişleri Bakanlığı temsilcisi Ma Xinmin'in GÇD'ye yönelik tespitleri olmuştur. Xinmin'in basına ve üçüncü taraflara kapalı olan bu toplantıda Spratly, Paracel, Pratas, Macclesfield ada gruplarından oluşan dördü yapıya atfen "Four Sha"⁴ söylemini ortaya attığı iddia edilmektedir. Four Sha ile birlikte Pekin'in Tahkim kararı sonrası GÇD'ye yönelik iddialarını uluslararası hukuka uygun olarak yeniden yapılandırmayı hedeflediği belirtilmekle birlikte, yeni söylemin dokuz kesik çizgiye göre somut bir geri adım olmadığı ve BMDHS kapsamında

⁴ Birincil kaynaklarda "Güney Çin Denizi adaları" ifadesine karşılık olmak üzere "Nanhai Zhudao" olarak ifade edilmektedir (White Paper, 2016). "Sha" kelimesi kum anlamına gelmektedir (Ku-Mirasola, 2017).

sorunlu olduğu belirtilebilir (O'Rourke, 2020: 27). Temmuz 2016'da yayımlanan Güney Çin Denizi sorununa yönelik Beyaz Dokümanda dokuz kesik çizgi söylemine yer verilmemiş, "Four Sha" kavramına karşılık gelen "Nanhai Zhudao" kullanılmıştır. Temmuz 2019'da yayımlanan ve 4 yıl aradan sonra güncellenen "Ulusal Güvenliğe İlişkin Beyaz Doküman"da ise dokuz kesik çizgi ve Four sha söylemlerine yer verilmeksizin GÇD adalarının ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğü kapsamında olduğu, bu adalardaki altyapı inşası ve savunmaya yönelik gerekli konuşlanmanın da egemenliğin icrasının bir yansıması olduğu ifade edilmiştir. (China's National Defence in the New Era, 2019: 7).

Bölgesel ve Küresel Siyaset Bağlamında Güney Çin Denizi Sorunu

GÇD sorununun özünün ortaya konulduğu bölümde, Yükselen Çin'in komşuları ile ABD tarafından tehdit olarak algılandığı belirtilmiştir. Bu yönde bir algılamanın öncelikle, ÇHC'nin salt iktisadi alandaki atılımının diğer aktörlerde yarattığı tedirginlik olarak nitelenebileceği belirtilebilir. Bununla birlikte, bölgesel düzeyde tehdit algısının asıl boyutu ÇHC'nin artan askeri kapasitesidir. ÇHC, askeri kapasitesindeki genişlemenin barışçıl ve savunma amaçlı olduğunun altını çizse de bölge aktörleri, özellikle Jinping sonrası dönemde gerçek ve yakın bir tehdit algılamaktadır. ABD'nin sıralanan çıkarları ile tehdit algısı, bölgesel aktörlerin tehdit algısı ile birleşmiş ve ÇHC'ye karşı bir ittifak meydana gelmiştir. Bununla birlikte, tüm yönleriyle bir ittifaktan bahsetmek mümkün değildir. Dev bir ekonomiye sahip komşu ÇHC'nin istikrarı, bölgesel aktörlerin de çıkarıdır. Karşılıklı bağımlılık açısından bakıldığında, bölge dışı aktörlere kıyasla, bölge aktörlerinin Pekin ile gemileri yakmayı göze alması zor gözükmektedir.

ÇHC dışındaki Güneydoğu Asya ülkelerinden oluşan ASEAN'ın 1986 zirvesinde, üyelerinin kendi güvenliklerinden sorumlu olacakları yönünde bir karar alınmıştır. Meyer, bu bağlamda, ASEAN'ın bölgesel güvenlik için ABD'nin garantörlüğüne karşı olmadığını iddia etmektedir (Meyer, 1996: 14). Bununla birlikte, karşı olmama pozisyonundan ziyade muhtaç olma durumunun gerçeğe daha uygun olduğu değerlendirilmektedir. Filipinler ile ABD arasında 1951 yılında imzalanan Ortak Savunma Anlaşması halen geçerlidir (Ortak

Savunma Anlaşması, 1951). 1995 yılında yaşanan Mischief Resifi işgalinin akabinde Filipinler, bu anlaşmaya dayanarak ABD'den askeri destek talep etmiş, ancak Washington kabul etmemiştir (Meyer, 1996: 8). Bu tavır, anlaşma maddelerinin Filipinler yönetiminden farklı yorumlanmasından kaynaklanmıştır. Bu hükümlerden biri, "İki taraftan birine yapılan herhangi bir silahlı saldırı, diğer tarafın güvenliğine de tecavüz sayılır." (Ortak Savunma Anlaşması, 1951: madde 4). Bir diğeri ise "Silahlı saldırıdan kasıt şehir merkezlerine veya egemenlik altında bulunan adalara yapılan saldırılardır" (Ortak Savunma Anlaşması, 1951: madde 5). Mischief Resifi, Manila yönetimi tarafından üzerinde egemenlik iddia edilmiş adalar olmadığından anlaşma kapsamında değildir. Bununla birlikte, Mischief üzerinde egemenlik iddia edilmiş olsa bile, Filipinler'in bu bölgede saldırıya uğramış olması, ABD'nin güvenliğine yapılmış bir saldırı olarak değerlendirilebilir, ancak ABD'nin buna cevap vermesini gerektiren bağlayıcı bir anlaşma hükmünün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Özetle, ABD ile bölge ülkeleri arasındaki ortak savunma anlaşmaları, Pekin'in rakiplerine mutlak bir güvenlik iklimi sunmaktan uzak gözükmektedir.

Ticaretin özgür bir şekilde akışını temin edecek seyrüsefer özgürlüğü, ABD'nin Asya Pasifik'teki en temel çıkarlarından biridir. ABD ithalatında en büyük pay Asya bölgesine aittir. Diğer taraftan, Batı Pasifik ile Hint Okyanusu arasında ani bir konuşlanma için GÇD bir koridor görevi görecektir. Altı çizilmesi gereken bir diğer husus, son dönemde Amerikan savunma yapısında öngörülen daralmanın Asya programını ve deniz kuvvetlerini kapsamıyor oluşudur (O'Rourke, 2020: 5). Aktörün - Trump yönetimi ile birlikte uygulamaya konulan Hint-Pasifik Stratejisi (*Indo-Pacific Strategy*) bağlamında- ÇHC'nin denizde de artan etkisine karşı koyma gibi genel bir stratejik hedefi de bulunmaktadır (Shicun, 2019). ABD'nin Hindistan, Japonya, Güney Kore, Tayvan, Avustralya, Tayland ve (Duterte yönetiminin çekimserliğine karşın) Filipinler gibi bölgesel aktörlerle bu stratejik hedefe ulaşmaya yönelik -çevreleme politikası kapsamında- ikili ittifakları bulunmaktadır (Kireeva, 2016: 116).

Bölgesel güvenlik denklemini önemli şekilde etkileyen bir diğer husus ise askeri tatbikatlardır. ABD, Güney Çin Denizi'ni de

içine alan Hint-Pasifik Stratejisi çerçevesinde “Serbest Seyrüsefer Operasyonları” (*Freedom of Navigation Operations, FONOPs*) yürütmektedir. Bunlar tek taraflı operasyonlar olup, diğer aktörlerin katılımı olmaksızın gerçekleştirilmektedir. Trump yönetimi göreve başladıktan sonra askeri faaliyetlerin ölçeğinin arttığı, bu kapsamda 15 FONOP gerçekleştirildiği kaydedilmiştir. 2019 yılı içinde Pentagon, Spratly ve Paracel adaları bölgesine 2 yeni destroyer görevlendirmesi yapmıştır. Kasım 2019’da, FONOP kapsamında bir savaş gemisi *Mischief Resifi*’nin karasuları içinde seyretmiş ve Pekin’in protestosu ile karşılaşmıştır (Shicun, 2019). Çevreleme politikasının bir parçası olarak uçak gemileri ile Vietnam limanlarına yaptığı ziyaretlerle Pekin’e mesaj göndermektedir.

ABD Savunma Bakanlığının Hint-Pasifik Strateji Raporuna (Temmuz 2019) göre, ABD’nin bölgede 2.000 savaş uçağı, 370.000 personeli, 200 savaş gemisi ve deniz altısı bulunmaktadır (The Asia-Pacific Maritime Security Strategy, 2015: 24). Yine, ABD’nin Hint-Pasifik Komutanlığı (USINDOPACOM) 2014’te 160, 2015’de 175 iki taraflı ve çok taraflı tatbikat yönetmiştir. ABD-Filipinler Balikatan tatbikatı, Pasifik Kenarı tatbikatı, ABD-Hint-Japon Malabar tatbikatı, Pasifik Ortaklığı tatbikatı, İşbirliği, Hazır bulunuşluk ve eğitim tatbikatları bunlardan bazılarıdır. Diğer taraftan, 2019 yılında ilk defa ASEAN’ın tüm üyeleri ile ABD arasında bir deniz tatbikatı icra edilmiştir. Tayland’dan başlayıp Singapur’da sona eren 5 günlük tatbikata 8 gemi ve binin üzerinde personel katılmıştır (Johnson, 2019).

“Özgür Hint-Pasifik” sloganı ile tanıtılan Hint-Pasifik Stratejisi bünyesinde somut araçların ve çözüm yollarının olmadığına dair eleştirilere rastlanmaktadır. ÇHC’nin Kuşak ve Yol Projesi (*Belt and Road Initiative, BRI*) ile rekabetin amaçlandığı belirtilebilir (Poling, 2019). Diğer taraftan asıl vurgulanması gereken nokta, Kuşak ve Yol projesinin geliştirilmesine ve uygulamaya konmasının nedenlerinden birinin Güney Çin Denizi anlaşmazlığı olmasıdır (Okur, 2017: 49). Pekin, bölgede genişleme faaliyetleri yürütmesine rağmen, kendisine karşı yürütülen çevreleme faaliyetinin risk boyutunun bilincindedir. Kendisinin ya da kendisine karşı olan bloktan kaynaklanabilecek bir kıvılcımın büyümesi halinde, sıcak çatışmadan en fazla zarar görecektir aktörler arasında yer alacaktır. Dünya ticaretinin üçte birini taşıyan deniz

yolu üzerinde bir çatışma, ticaret ve üretimi baskılayacak; bu durum, Türkiye için de geçerli olmak üzere tedarik sorunlarına ve ara malı ile tüketim malı fiyatlarında yukarı yönlü bir harekete neden olabilecektir. Bununla birlikte, ÇHC Gayri Safi Milli Hasılası ve dolayısıyla iktisadi gelişimi olumsuz etkilenecektir. Bu riski zamanında algılayan Pekin, deniz yoluna alternatif ve kapsamlı bir kara yolu odaklı proje hazırlamıştır. 4 ila 8 trilyon dolara mal olması öngörülen proje ile ÇHC, alternatif güzergahlar üzerinden Afrika, Ortadoğu ve Avrupa ile bütünleşmeyi öngörmektedir (Wolap, 2016). Birçok ülkeyi içine alması ve ÇHC'nin bu ülkelerin bir bölümü ile siyasi ilişkilerinin sorunlu olması nedeniyle, birtakım anlaşmazlıkları bünyesinde barındırmasına rağmen proje kapsamında, 137 ülke ile 200 civarında anlaşma imzalanmıştır (China's BRI, 2019: 8). Özetle ÇHC, yükselme ve gelişme olarak nitelendirdiği süreci sekteye uğratabilecek riskleri bünyesinde barındıran GÇD sorununda -kısa vadeli taktiksel hareketler hariç olmak üzere- geri adım atmamaya çalışmakta, bununla birlikte risklerin gerçeğe dönüşmesi durumunda başvurabileceği kapsamlı bir projeye imza atmaktadır. Kuşak ve Yol, katılımcı aktörlerin bir kısmının Pekin'le anlaşmazlık yaşamaya başlamasına ve Covid-19 virüsü ile oluşan pandeminin duraklatıcı etkisine rağmen, küresel ekonomi politik düzenini yeniden inşasına yönelik aktörün önde gelen dış politika araçlarından biridir.

Sonuç

ÇHC'nin GÇD'de yapay ada inşası ve askeri faaliyetleri, Daimî Tahkim Mahkemesinin bu faaliyetleri uluslararası hukuka aykırı bulan kararını şiddetle reddetmesi ve bu karardan sonra da faaliyetlerini sürdürmesi iddialı veya baskın bir dış politika yürüttüğüne dair tespitleri haklı çıkarır hale gelmiştir. Bu kapsamda, diğer aktörlerce barışçıl yükseliş ve benzeri söylemlere şüphe ile yaklaşılmaktadır. Ana karasına 600 mil uzakta, bir diğer bölgesel aktörün kıyılarına ise 50 mil uzaklıkta olan kara parçalarında güç kullanmak suretiyle egemenlik tesis etmesinin ve bu unsurların askerileştirilmesinin kendini koruma kapsamında değerlendirilmesi zor gözükmemektedir. "Ulusal Güvenliğe İlişkin Beyaz Doküman"da, GÇD'de egemenliğin icrasına yönelik her türlü (askeri) faaliyetin meşru olduğuna yönelik somut ifadelerin altı çizilmiş olup, bölge politikasında özü bakımından bir değişiklik görülmemektedir.

Covid-19 sürecine rağmen, Pekin'in bölgeye ilişkin baskın karakterli pozisyonunu sürdürmesinde ABD'nin, aktörle küresel rekabeti kapsamında, çevreleme faaliyetlerinin de etkisi bulunmaktadır. Pivot Stratejisi ile birlikte aktörün silahlanmaya hız verdiği gözlenmektedir. Bununla birlikte, iki aktörün birbirleriyle bölgede bir çatışmaya girmesi ulusal çıkarları ile bağdaşmamaktadır. Ekonomik ve ticari açıdan bölgenin işaret edilen değeri bu sonuca varmamıza yol açmaktadır. GÇD, iki aktörün küresel mücadelesindeki konu başlıklarından sadece biridir. ABD açısından bu mücadelenin ekonomik boyutunun ağır bastığı, dolayısıyla karar alıcıları açısından GÇD sorununun ön planda olmayacağı öngörülmektedir. ÇHC ile diğer bölgesel aktörler arasındaki kapasite açığı ve diğer aktörlerin ASEAN gibi bölgesel ittifaklar ile güçlerini koordine etmekte zorluk yaşaması ve ABD'nin bu aktörlere desteğinin muğlak öğeler barındırması da ÇHC'nin elini güçlendiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada temel risk, iki aktörün askeri faaliyetlerinin irade dışı bir kıvılcıma yol açmasıdır. Diğer taraftan, güvenlik açısından, karaya göre korunması kolay olmayan deniz alanlarında mutlak hakimiyetin mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Bu bakımdan, GÇD rekabetinin adı geçen aktörler nezdinde uzun soluklu olacağı belirtilebilir. Vurgulanan unsurlar bağlamında, GÇD'nin potansiyel bir çatışma kaynağı olma niteliğinin sürekliliğine işaret etmek gerekmektedir.

GÇD sorunları, bölge dışında dikkati çekmeyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası ticarete ÇHC ve diğer bölge ülkelerinin ağırlığı dikkate alındığında, bölgede gerçekleşebilecek bir krizin tedarik süreçlerine ve fiyatlamalara olumsuz etkisi olası gözükmektedir.

Kaynaklar

- BLACKMORE, Graham-MORTON, Brian (2002), "South China Sea", *Marine Pollution Bulletin*, 42(12), s. 1236-1263.
- CHAKRABORTI, Tridib (2012), "China and Vietnam in the South China Sea Dispute: A Creeping 'Conflict-Peace-Trepidation' Syndrome", *China Report*, 48(3), s. 283-301.
- HUNG, Nguyen Manh (1979), *The Sino-Vietnamese Conflict: Power Play Among Communist Neighbors*, Asian Survey, 19(11), s.1037-1052.
- KIREEVA, Anna (2016), "Great Powers and Power Dynamics in East Asia", *International Trends*, 2(3), s. 113-118.

KORKUT, Ekrem-KANG, Woo Hyun (2017), China's Nine-dash line claim in light of the Ruling by the Permanent Court of Arbitration, *Penn State Journal of Law and International Affairs*, 5(2), s.426-463.

MANYIN, Mark E. vd. (2012), "Pivot to the Pacific? The Obama Administration's 'Rebalancing' Towards Asia", Congressional Research Service, *Report for Congress*.

MEYER, Stanley E. (1996), "Incident at Mischief Reef: Implications for the Philippines, China, and The United States", *Strategy Research Project*, U.S. Army War College, s. 1-30.

OKUR, Mehmet Akif (2017), "Bir Kuşak, Bir Yol Projesinin Jeopolitiği, Türk kuşağı ve Uygurlar", *Akademik Hassasiyetler*, 4(8), s. 45-55.

O'ROURKE, Ronald (2020), "U.S.-China Strategic Competition in the South and East China Seas: Background and Issues for Congress", Congressional Research Service, *Report for Congress*.

PICH, Charadine (2015), "China's Foreign Policy on South China Sea dispute? What Could Be Done?", *Policy Paper*, s. 1-7.

SALIDJANOVA, Nargiza (2016), "South China Sea Arbitration Ruling: What Happened and What's Next?", US-China Economic and Security Review Commission (July 12, 2016), *Issue Brief*, s. 1-9.

SCHOFIELD, Clive-STOREY, Ian (2009). "The South China Sea Dispute: Increasing Stakes and Rising Tensions", The Jamestown Foundation.

SEHNALKOVA, Jana (2014). Taiwan's Policy Towards the South China Sea içinde RIEGL, Martin vd. (Ed.), *Strategic Regions in 21st Century Power Politics: Zones of Consensus and Zones of Conflict*, Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

The Asia-Pacific Maritime Security Strategy: Achieving U.S. National Security Objectives in a Changing Environment (2015), U.S. Department of Defense.

Elektronik Kaynaklar

ALMOND, Roncevert (2018), "Trade, War and The South China Sea", <https://thediplomat.com/2018/09/trade-war-and-the-south-china-sea/>, Erişim tarihi: 2 Aralık 2019.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (1982), https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

Cascon Case SPI: Spratly Islands 1974- , MIT Cascon System for Analyzing International Conflict, http://web.mit.edu/cascon/cases/case_spi.html, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

China's Belt and Road Initiative: A Guide to Market Participation (2019), Deutsche Bank Report, https://cib.db.com/docs_new/DB_Belt-and-Road_Report.pdf, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

"China's National Defence in the New Era, The State Council Information Office of the People's Republic of China" (July 2019), http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/24/c_138253389.htm,

Erişim tarihi: 14 Aralık 2019, s. 1-51.

Filipinler Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Ortak Savunma Anlaşması (1951), Official Gazette of Philippines (30/08/1951), <https://www.officialgazette.gov.ph/1951/08/30/mutual-defense-treaty-between-the-republic-of-the-philippines-and-the-united-states-of-america-august-30-1951/>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

"Güney Çin Denizinde Tarafların Sorumluluklarına İlişkin Deklarasyon" (2002), https://asean.org/?static_post=declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

JOHNSON, Jesse (2019), "First U.S.-ASEAN Joint Maritime Drills Kick Off As Washington Beefs Up Presence in South China Sea", <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/09/02/asia-pacific/first-u-s-asean-joint-maritime-drills-kick-off-washington-beefs-presence-south-china-sea/#.Xufb1NUzat9>, Erişim tarihi: 2 Aralık 2019.

"Karasuları ile Bitişik Bölge Hakkında Kanun" (1992), Çin Halk Cumhuriyeti,

https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATE_FILES/CHN.htm, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

KREUZER, Peter (2018), "Dealing With China in the South China Sea: Duterte Changing Course", Peace Research Institute Frankfurt Report 3/2018,

https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_publicationen/prif0318.pdf, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

KU, Julian-MIRASOLA, Chris (2017), "The South China Sea and China's 'Four Sha' Claim: New Legal Theory, Same Bad Argument", <https://www.lawfareblog.com/south-china-sea-and-chinas-four-sha-claim-new-legal-theory-same-bad-argument>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

Permanent Court of Arbitration Case 2013/19 in the Matter of South China Sea Arbitration (2016), <https://pcacases.com/web/sendAttach/2086>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

PHAM, Nga (2014), Shift As Vietnam Marks South China Sea Battle, <https://www.bbc.com/news/world-asia-25709833>, Erişim tarihi: 11/6/2020.

POLING, Gregory (2019), "For Lack of a Strategy: the Free and Open Indo-Pacific", <https://warontherocks.com/2019/11/for-lack-of-a-strategy-the-free-and-open-indo-pacific/>, Erişim tarihi: 2 Aralık 2019.

Position Paper of the Government of the People's Republic of China on the Matter of Jurisdiction in the South China Sea Arbitration Initiated by the Republic of Philippines" (Aralık 2014),

https://www.fmprc.gov.cn/nanhai/eng/snhwtlcwj_1/t1368895.htm,

Erişim tarihi: 5 Aralık 2019, s. 1-11.

RENIC, Neil (2012), "Rising China: A Threat To International Security?",

<https://www.e-ir.info/pdf/20051>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

"Review of Maritime Transport" (2016), United Nations Conference on Trade and Development,

https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2016_en.pdf, Erişim tarihi: 5 Nisan 2020.

SHICUN, Wu (2019). "US-China Competition Will Heat Up the South China Sea", <https://thediplomat.com/2019/11/us-china-competition-will-heat-up-the-south-china-sea/>, Erişim tarihi: 1 Aralık 2019.

White Paper (2016), "China Adheres to the Position of Settling Through Negotiation the Relevant Disputes Between China and the Philippines in the South China Sea",

http://english.www.gov.cn/state_council/ministries/2016/07/13/content_281475392503075.htm, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.

WO-LAP, Willy Lam (2016), "Getting Lost in 'One Belt One Road'",

<https://www.ejinsight.com/eji/article/id/1281194/20160412-getting-lost-one-belt-one-road>, Erişim tarihi: 11 Haziran 2020.